

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lausuntopalvelu.fi

kirjaamo@minedu.fi

Viite: Lausuntopyyntönne VN/2062/2020

Saamelaiskäräjien lausunto lukiodiplomiselvityksestä (OKM julkaisu 2020:34)

Saamelaiskäräjät pitää lukiodiplomiselvityksessä esitettyjä toimenpiteitä hyvinä ja näkee lukiodiplomien kehittämisessä mahdollisuuksia saamelaisen kulttuurin ja saamenkielisen opetuksen kehittämiseen lukiossa.

Lukiolain 14 §:n mukaan opetuskielenä voi olla myös saamen kieli ja lain 15 §:n mukaan äidinkielenä opetetaan - - - opiskelijan äidinkielen mukaisesti saamen kieltä. Saamenkielinen opetus on kuitenkin loppunut kaikissa lukioissa. Saamen kieliä opetetaan äidinkielen ja kirjallisuuden sekä vieraan kielen oppiaineina, joiden kokeet on mahdollista suorittaa myös ylioppilastutkinnossa. Säännökset koskevat inarin-, koltan- ja pohjoissaamen kieliä. Saamen kielten opiskelijamäärät ja kielten ylioppilaskokeet suorittaneiden määrät ovat pieniä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön 6.2.2020 asettama saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä on kiinnittänyt työssään huomiota saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen heikkoon asemaan lukiokoulutuksessa ja ylioppilastutkinnossa. Työryhmän toimikausi päättyy maaliskuun 2021 lopussa, jolloin työryhmä jättää ministeriölle esityksensä mm. saamen kielten aseman edistämiseksi lukiossa ja ylioppilastutkinnossa. Saamen kielten heikkoa asemaa voi kuvata negatiivisena kierteenä, jonka katkaisemiseen tarvitaan monenlaisia lyhyen ja pitkän aikavälin toimenpiteitä.

Lukiodiplomit voivat osaltaan kehittää saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin opetuksen asemaa lukiossa, ja myös ylioppilastutkinnossa, mikäli selvityksessä esitetty diplomien saattaminen osaksi ylioppilastutkintoa toteutuu.

Saamelaiskäräjät pitää lukiodiplomien kehittämistä saamelaisopetuksen näkökulmasta tärkeinä, koska

- 1) lukiodiplomit on kehitetty opiskelijan erityisen osaamisen ja harrastamisen osoittamiseksi taito- ja taideaineissa, joista erityisesti musiikki ja käsityö kuuluvat saamelaisten perinteisen ja nykykulttuurin ytimeen;
- 2) saamelaisyhteisöllä on erityistä koulutuksellista osaamista saamelaisessa musiikissa. Hankkeena liikkeelle lähtenyt ja vakinaiseksi toimintamuodoksi kehittyvä saamelainen musiikkikoulutus 'Sámi musihkkaakademiija' toimii jo yhteistyössä Utsjoen saamelaislukion ja saamelaisen korkeakoulun (Sámi allaskuvla) kanssa ja on järjestänyt sekä lukion että korkeakoulun opiskelijoille musiikin teorian sekä perinteisen ja modernin saamelaismusiikin opintojaksoja,

(<https://samimusihkkaakademiija.org/ps/skuvlejudpmi/samelogahat-ja-musihkka/>). Musiikin kouluttajia on hyvin löydettävissä ja tulossa on myös ensimmäinen väitös saamelaisesta musiikista;

- 3) saamelaisyhteisöllä on erityistä koulutuksellista osaamista saamelaisessa käsityössä. 1970-luvulta alkaen järjestetyt saamelaisen käsityön koulutukset ovat korkeatasoisia ja pysyväällä perustalla Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa (Sámi oahpahuiguovddáš/www.sogsakk.fi). Sakk järjestää Suomessa ainoana oppilaitoksena toisen asteen tutkintokoulutusta saamelaisessa käsityössä (pehmeät ja kovat materiaalit, mm. saamen käsityön artesaanin tutkinto);
- 4) sekä saamelaisen musiikkikoulutuksen että saamelaisen käsityön koulutuksessa on toiminnassa käytäntöjä, jotka olisivat yhdistettävissä lukiodiplomeihin, niissä annettaviin opintojaksoihin ja pitkäkestoisii näyttöihin. Näemme myös yrittäjyyden ja työelämäosaamisen diplomien kehittämisessä mahdollisuuksia saamelaisten perinteisiin elinkeinoihin, kuten poronhoitoon liittyvän erityisen osaamisen tuomiseksi lukiokoulutukseen.

Saamelaiskäräjät pitää hyvänä myös lukiodiplomiselvityksessä esille tuotua mahdollisuutta luoda kansallinen rakenne pohjakurssien ja lukiodiplomikurssien järjestämiseksi etä- ja virtuaaliopetuksena. Rakenteessa tulee ottaa huomioon mahdollisuus saamenkielisten opintojaksojen järjestämiseen. Etä- ja virtuaaliopintojen mahdollistaminen on tarpeen, koska saamelaisten kotiseutualueen kuntien lukiot ovat pieniä ja niiden resurssit rajallisia.

- Mikäli lukiodiplomien järjestäminen säädetään tulevina vuosina kaikkia lukioita velvoittavaksi, tulee opintojaksojen järjestäminen etäyhteyksin ja lukiodiplomien yhteistyönä mahdollistaa säännöksissä;
- Etäyhteyksin järjestetyt saamenkieliset opintojaksot toteuttaisivat lukiolain 14 §:ssä säädettyä mahdollisuutta saamenkieliseen opetukseen;
- Opettajien ja opiskelijoiden rekrytoiminen eri puolilta maata helpottuisi, koska opettajan työ ja opiskelijan opiskelu eivät olisi paikkaan sidottuja. Saamenkieliset nuoret asuvat ja opiskelevat eri puolilla maata, mikä tarkoittaa useimmiten saamen kielten, saamelaisen kulttuurin ja saamenkielisen koulutuksen ulkopuolelle jäämistä. Etäyhteyksien hyödyntäminen lukiokoulutuksessa parantaisi näiden opiskelijoiden omaan kieleen liittyvien oikeuksien toteutumista ja kannustaisi lisäksi saamenkielisiin akateemisiin koulutuksiin hakeutumiseen.

Saamelaiskäräjät kannattaa esitystä, jonka mukaan lukiodiplomi voisi korvata yhden viidestä ylioppilastutkinnon kokeesta, ja jonka mukaan todistus lukiodiplomin suorittamisesta tulisi liitteeksi ylioppilastutkintotodistukseen.

- Lukiodiplomi tulee voida suorittaa saamen kielellä (inarin-, koltan- tai pohjoissaame) sekä erilaisten esitysten, produktioiden että kirjallisten tuotosten ja portfolioiden osalta.
- Todistuksen lukiodiplomin suorittamisesta tulisi olla saame-suomi-kaksikielinen, jotta se tulisi ymmärretyksi ja huomioiduksi sekä saamen- että suomenkielisiin jatko-opintoihin haettaessa.
- Saamenkielisten ja saamelaiseen kulttuuriin sisällöllisesti liittyvien lukiodiplomien arviointi on hyvä antaa oppilaitoksen ulkopuolisen arvioijan tehtäväksi, mutta arvioijalla tulee olla saamelaisen kulttuurin tuntemusta ja hänen tulee olla saamen kielen taitoinen.

Saamelaiskäräjät katsoo, että Opetushallitus on oikea viranomainen vastaamaan lukiodiplomien kehittämistyöstä. Saamelaiseen kulttuuriin liittyvien ja saamen kielellä suoritettavien diplomien kehittämisessä yhteistyö Saamelaiskäräjien ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksen kanssa on välttämätöntä.

Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että lukiodiplomien jatkovalmistelussa otetaan huomioon ja tuetaan myös saamen kielten ja saamelaisen kulttuurin näkökulmaa. Se tarkoittaa mm.

- 1) mahdollisuutta suorittaa lukiodiplomeita saamenkielisinä,
- 2) mahdollisuutta diplomien suorittamiseen saamelaisessa käsityössä, mahdollisesti osana suunniteltua teknologia-diplomia,
- 3) mahdollisuutta diplomien suorittamiseen saamelaisessa musiikissa,
- 4) mahdollisuutta diplomien suorittamiseen saamelaisten perinteisessä elinkeinossa osana selvityksessä hahmoteltua yrittäjyyden ja työelämäosaamisen lukiodiplomia.

Saamelaiskäräjät on valmis yhteistyöhön, asiantuntija-apuun ja neuvotteluun saamenkielisten ja saamelaiseen kulttuuriin sisällöllisesti liittyvien lukiodiplomien kehittämiseksi.

Anni Koivisto
1. varapuheenjohtaja
anni.koivisto@samediggi.fi
0404155969

Ulla Aikio-Puoskari
koulutussihteeri
ulla.aikio-puoskari@samediggi.fi
0108393112

Lausunnosta päätti 1. varapuheenjohtaja kuultuaan asiassa Saamelaiskäräjien koulutus- ja oppimateriaalilautakuntaa.